

Sudan'ın Üçüncü İç Savaşı

Sudan'da 18 aydır süren çatışmaların getirdiği perişanlık sivil hayatlarda onarılamaz yaralar açmaya devam ediyor. . Son günlerde El Cezire eyaletinde binlerce sivil öldürülürken, aralarında çocukların da olduğu birçok insan hayatını kaybetti. Hızlı Destek Kuvvetleri (HDK)'ya bağlı silahlı unsurların tecavüzlerinden kaçabilen çok sayıda kadın ise intihar ederek yaşamına son vermeyi tercih etti. Sudan gibi İslam inancının güçlü olduğu bir coğrafyada tecavüz ve intihar gibi haberlere sık rastlanmadığı düşünüldüğünde kadınların toplu intihara sürüklenmesi ülkede yaşanan dehşet ve korkunun düzeyini yeterince ortaya koyuyor. El Cezire ve diğer şehirlerde son günlerde yaşanan felaketleri Sudan'da 15 Nisan 2023 tarihinde çatışmalar başladığından beri en ağır olarak nitelendirmek mümkün. Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi'ne (OCHA) göre Sadece 20 Ekim'den sonra saldırıya uğrayan yerleşim yerlerinden 135,400 Sudanlı (27 bin kadar aile) daha güvenli saydıkları Kesele ve Gadarif şehirlerine göç etti.[i]

[Bütün bu felaketler olurken Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun Sudan'a yönelik oluşturduğu Veri Toplama Misyonu \(Fact-Finding Mission\) ilk raporunu yayınladı. Raporunda çatışan tarafların sivillere yönelik insan hakları ihlallerine yol açtığını belirtilirken Hızlı Destek Kuvvetleri'nin kontrol ettiği yerlerde kadınları alıkoyma gibi olguları kapsayan geniş çaplı cinsel şiddet suçları işlendiği dile getiriliyor. Rapor Hartum, Darfur ve El Cezire'de yoğunlaşan cinsel şiddet suçlarının halkı korkutma ve cezalandırma gibi hedefler taşıdığına altını çizerken Sudan'da sivillere yönelik işlenen suçları savaş suçu olarak değerlendirmekte.\[ii\]](#)

[HDK'nin saldırılarının son günlerde El Cezire eyaletinin doğusuna yoğunlaşma sebebi ise HDK'nın El Cezire sorumlusu Ebu Akla Kiki'nin saf değiştirerek ordu tarafına geçmesi.\[iii\] 18 aydır savaş halinde bulunan ordu ve HDK arasındaki mücadele henüz sona ermiş değil. Bağımsızlığından bu yana iki büyük iç savaş yaşayan Sudan şimdilerde üçüncü iç savaşına sahne oluyor. Ordu birliklerinin son dönemde başkent Hartum'da Bahri gibi önceden kaybettiği bazı lokasyonları yeniden ele geçirmesi, el Suki, Dinder gibi kaybettiği yerleşim yerlerini geri alması ve HDK saflarındaki bazı isimlerin ordu safına geçmesi orduya moral üstünlük sağladı.](#)

[Ordu güçleri karşısında gerileme yaşayan HDK milisleri El Cezire eyaletinin doğusunda El Hilaliye ve Tambul gibi yerleşkelerde sivillere yönelik yoğun şiddete yönelerek 50 kadar köyü yakıp yıktı. Bazı kaynaklara göre 400 köy tamamen boşaltılırken 115 köyün de kısmen boşaltılması tamamen bilinçli bir toplum mühendisliği içeriyor. Boşaltılan yerlere HDK'ya sadık yeni nüfus getirilerek yerleştirilmesi ihtimali üzerinde durulurken bu Sudan'ın hem etnik yapısını hem de nüfus yapısını değiştirmeye yönelik bir girişim olarak değerlendiriliyor.\[iv\] Çatışmalar başladığından beri gerçekleşen kitlesel yer değiştirmeler düşünüldüğünde ülkenin demografisi ve sosyal dokusunda büyük değişimlerin meydana geldiği söylenebilir.](#)

[Saldırıları El Cezire ile sınırlı kalmayan HDK milisleri Darfur'un kuzeyinde de 4 köyü tamamen yok ederken 45 köyü de yakıp yıktı. Zaghava etnik grubuna yönelik saldırılarda 20 bin kadar yerleşimci köylerini terk ederek Çad'a sığındı. Sudan'ın Darfur bölgesi çatışmalardan en fazla etkilenen yerler arasında geliyor. 2003 yılından beri kriz halinin devam ettiği Darfur'da kriz içinde yeni krizlerin yaşanırken uzun zamandır kuşatma altında tutulan El Faşir şehri ise aylardır HDK saldırılarına direnmeye devam ediyor.](#)

[Tüm tablo karşısında Sudan halkını bu felaketlerden koruyacak sivillere yönelik koruma tedbirlerinin alınması elzem ancak bunu yapabilecek bir mekanizma maalesef yok. Birleşik Arap Emirlikleri \(BAE\) bölgesel çıkarları uğruna HDK'yı desteklemeye devam ederken BM de dahil olmak üzere risk almak istemeyen tüm aktörler olan biteni izlemek ve raporlamakla yetiniyor. Sahada insani ihtiyaçları gidermek için uğraş veren İHH'nın da dahil olduğu 70 kadar sivil toplum kuruluşunun ise elinde silah bulunduran yapılar karşısında halkı koruyup kollaması mümkün değil.](#)

[Sudan ordu kanadının BAE'ye yönelik tepkisi artık oldukça açıktan dile getiriliyor. Konu hakkında BM'ye](#)

sikâyette bulunan Sudanlı yetkililer HDK'ya verilen destek nedeniyle 2022 yılında BAE ile imzalanan Kızıl Deniz'de Port Sudan'ın 200 km. kuzeyinde yer alan Ebu Amama Limanı'nı kapsayan 6 milyar dolarlık anlaşmayı "BAE'ye Kızıl Deniz sahilinde bir karış toprak vermeyeceğiz" diyerek iptal ettiklerini duyurdu.[v] Çok muhtemel ki bu anlamsız savaşın patlak vermesi son yıllarda Kızıl Deniz'de yaşanan liman ve askeri üs kurma yarışının Sudan'a olan yansımalarından biri zira HDK saflarında danışman statüsünde bulunan 5 üst düzey kişinin ordu saflarına geçmesi sonrasında Abdulkadir İbrahim Ali Muhammed verdiği demeçte HDK lideri Muhammed Hamdan Dagalo'nun Ebu Amama limanı dahil 3 limanla beraber Kızıl Deniz hattında 16 askeri üs kurulması için dış aktörlerden biriyle 30 milyar dolarlık anlaşma sağladığını ileri sürdü.[vi] Sudan'ın Kızıl Deniz sahili BAE, İsrail gibi Rusya'nın da ilgi odağında yer alıyor; Putin son yıllarda burada Çin ve ABD gibi güçlerle rekabet avantajı sağlayacak bir askeri deniz üssü kurma arayışı içinde.

Sudan ordu yetkilileri HDK'ya verilen destek hususunda sadece BAE'yi sorumlu tutmuyor. Afrika Birliği'nin Gambiya merkezli İnsan ve Topluluk Hakları Afrika Komisyonu'na başvuran Sudan son olarak komşusu Çad'da HDK'ya lojistik destek vermekle suçladı. Sudan'da iki taraf arasında çatışmaların artması ve uzaması, kabilelerin savaşa dahil olması ya da sivil halkın savaşa dahil olması ve hatta Eritre, Çad gibi komşu aktörlerin çatışmalara dahil olması gibi riskler hala geçerliliğini koruyor.

Su ana kadar sakin kalan ülkenin doğusu da şimdilerde askeri yönden hareketli hale gelmiş durumda zira Beja halkının yoğunluklu olduğu doğuda son günlerde ordu ile işbirliği yapan farklı etnik grupların silahlı milislerinin görülmeye başlaması ve dahası Kesele civarında Eritre'den Sudan'a sığınan insanların kamp alanlarının olması buradaki dengeleri ve denklemleri karmaşık hale getiriyor.

İnsani alanda yaşanan trajediler rakamlara da yansımış vaziyette zira Sudan'da geride kalan 18 aylık dönemde yerinden edilen insan sayısı 11.3 milyonu aştı. Bunlar arasında 2.3 milyona yakın insan ülke dışına (çoğunluğu Çad ve Mısır olmak üzere komşu ülkelere) sığınırken 8.1 milyon civarından Sudanlı ülke içinde yer değiştirmek zorunda kaldı.[vii] 25 milyon insanın insani yardıma ihtiyaç duyduğu ülkede ölen insan sayısı ne yazık ki tam olarak bilinmiyor. Eğitim ve sağlık sektörlerinin çökmesi nedeniyle Sudanlı gençler, kronik hastalar, çocuklar, hamile kadınlar mağduriyetler yaşarken gıda yetersizliği, akaryakıt sıkıntısı, sel baskınları ve kolera salgını insani tabloyu daha da vahim hale getirmekte. Maalesef bu acı tablo Sudan'ı çağımızın en büyük insani krizlerinden birinin merkezi haline getirirken çatışmaları sona erdirmek için yapılan çağrılar ve arabuluculuk girişimleri ise sonuç vermiş değil.

—

Sonnotlar

[i] "Sudan: Humanitarian impact of Armed Violence in Aj Jazirah- Flash Update No. 03 (As of 04 November 2024)", 4 Kasım 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-impact-armed-violence-aj-jazirah>

[ii] "Sudan: UN Fact-Finding Mission documents large-scale sexual violence and other human rights violations in newly issued report", 29 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/10/sudan-un-fact-finding>

[iii] "RSF commander defects to Sudanese army in Al Jazirah state", 20 Ekim 2024, <https://sudantribune.com/article292267/>

[iv] "RSF Attacks Empty Hundreds of Villages in Sudan's Al Jazirah State", 5 Ekim 2024, <https://sudantribune.com/article292975/>

[v] "Sudan govt scraps \$6bn Red Sea port deal with UAE", 6 Kasım 2024, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/10/sudan-un-fact-finding>

<https://northafricapost.com/81565-sudan-govt-scraps-6bn-red-sea-port-deal-with-uae.html>

[vi] "RSF officials defect, claiming Hemetti sought control of Sudan's Coast", 26 Ekim 2024., <https://sudantribune.com/article292552/>

[vii] "UNHCR Sudan Operational Update, September 2024", 5 Kasım 2024., <https://reliefweb.int/report/sudan/unhcr-sudan-operational-update-september-2024>